

Nr 726

Av herr Högström m. fl., om överförande i statlig ägo av skogs-
mark.

(Lika lydande med motion nr 848 i Andra kammaren)

Situationen inom svensk skogsnäring har under senare år tilldragit sig ett ökat intresse. Många människor, inte minst i skogslänen, har inför alla nedläggningar, indragningar, friställningar och uttalanden om dålig lönsamhet med oro ställt sig frågan om denna basnäring över huvud har någon framtid eller om den spelat ut sin roll som en av våra främsta exportnäringar.

Skogsprodukterna i exporten

Ett studium av den svenska exportstatistiken skulle kunna ge stöd för en sådan pessimistisk uppfattning. Åren närmast före andra världskriget uppgick exporten av skogsprodukter till 40—45 procent av det totala exportvärdet, medan andelen nu icke torde överstiga 30 procent. Detta innebär dock icke att svensk skogsnäring gått tillbaka under efterkrigsperioden utan anger närmast att andra sektorer inom exportindustrin, såsom t. ex. malm och verkstadsprodukter, haft en väsentligt snabbare utveckling.

Skogsnäringen tål, om man mäter i absoluta tal, mycket väl en jämförelse med andra delar av näringslivet. Sålunda exporterades under 1967 skogsprodukter — massa, papper och trävaror — till ett sammanlagt värde av 6 080 miljoner kronor.

Den summan motsvarar ganska exakt vad Sverige enligt 1969 års statsverksproposition lägger ned för hela vårt totalförsvar. Men dessa sex miljarder innebär också att vi med dem kan betala hela vår import av bilar, bensin, oljor, konstgödsel, kaffe och färsk frukt. Det räcker dessutom till att täcka det underskott på 920 miljoner som uppstod genom våra turistresor utomlands under 1967.

Skogsnäringen intar således fortfarande en mycket framskjuten plats i vårt näringsliv och har därmed en avgörande betydelse för hela det svenska folkets levnadsstandard. Det är därför ett nationalekonomiskt intresse att det svenska skogskapitalet utnyttjas på bästa sätt.

Skogsindustrins strukturomvandling

Under hela 1960-talet har den svenska skogsindustrin undergått en genomgripande strukturell omvandling. Ingen yrkeskår har under detta decen-

nium drabbats så hårt av friställningar som den inom skogsbruket sysselsatta. Under 1960-talets fem första år friställdes omkring 27 000 skogsarbetare i landet i dess helhet. Som ett konkret exempel kan tas ett av skogslänen, Västernorrland. Där sysselsattes år 1945 i jord- och skogsbruk 36 800 personer. År 1965 hade antalet nedgått till mindre än hälften eller 17 800. Enligt Länsplanering 67 beräknas antalet sysselsatta på detta område till 13 600 personer för att år 1980 ha reducerats till endast 8 000 personer. Denna utveckling innebär en sammanlagd minskning på i det närmaste 80 procent under en 35-årsperiod.

Dessutom — och det gäller för samtliga skogslän — försiggår samtidigt en ytterst kraftig strukturrationalisering på förädlingsidan.

Denna utveckling har lett fram till att vi i dag har betydande skillnader i sysselsättningshänseende mellan skogslänen och landet i övrigt. Dagens situation på detta område beskrivs i finansplanen till 1969 års statsverksproposition på följande sätt:

Det kan sålunda konstateras att de särskilda åtgärder i form av ökade beredskapsarbeten, frisläpp av investeringsfonder m. m. som stöder sysselsättningen i Norrland inte förmått i tillräcklig grad motverka en försvagad utveckling av sysselsättningen inom skogsbruket och skogsindustrin. Lokaliseringsstödet har givit goda resultat men har haft att balansera effekten av en omfattande rationalisering inom skogsnäringarna.

De orter inom skogslänen vilkas näringsliv varit helt beroende av skogsindustrin har drabbats särskilt hårt av denna strukturomvandling. De i näringen anställda har på ett mycket hårdhänt sätt kommit i kläm när företagen påskyndat nedläggningar för att rädda ägarnas kapital. Företagen har heller inte — som fallet ofta var under 1950-talet — utnyttjat högkonjunkturerna för att nyinvestera och variera den industriella bilden på dessa orter. Kortsynta ägarintressen har fått bestämma, vilket lett till att vinsterna under de goda åren placerats i andra näringar och i andra delar av landet.

Morgondagens situation

Inför 1970-talet pekar konjunkturerna åter uppåt för svensk skogsnäring. Alla bedömare är eniga om att, som tidskriften *Veckans affärer* uttryckte det på våren 1968: »1970 är skogen grönt guld igen.» Den formuleringen byggde på ett uttalande av civilingenjör Arne Sundelin, skoglig expert hos FAO, FN:s organ för bl. a. skogliga frågor. Han redovisade prognoser för världskonsumtionen av papper och papp, och enligt de prognoserna kommer konsumtionen att fördubblas fram till 1980. Sundelin fastslår att den svenska skogsindustrins möjligheter på världsmarknaden är mycket goda. Vi har ett gynnsamt läge genom att vårt land ligger inom världens största underskottsområde när det gäller skogsprodukter, nämligen Västeuropa — och underskottet ökar mycket snabbt.

I detta sammanhang bör erinras om det starkt intensifierade forsknings-

och utvecklingsarbete som pågår i syfte att vidga träets användningsområden. I decembernumret 1968 av tidskriften *Industria* säger direktören Gösta Edström i Södra Sveriges skogsägares förbund bl. a. följande:

Trä är ett universellt material vars användningspotential ännu inte är på långt när totalutnyttjad. Ingen råvara erbjuder så rika möjligheter som trä, praktiskt taget allt som människan behöver för sin existens kan framställas ur skogen. På längre sikt, om en eller annan generation kanske, är det fullt möjligt att ingen faller på idén att begagna trä för papperstillverkning. Det kommer att vara alltför värdefullt för den sortens produkter. Det har t. ex. spekulerats en hel del om vad man betecknar som »ligninets gåta», och man har föreställt sig att man genom kemisk nedbrytning och syntes i stil med oljeindustrins crackingsprocesser skulle komma fram till en helt ny träkemisk industri, på samma sätt som vi skapat en petro-kemisk industri. Allt det där är som sagt tills vidare spekulationer. Men vad man vet idag och inte visste för tio år sedan är att det kommer att bli tekniskt möjligt att låta ligninet, som representerar en tredjedel av hela träsubstansen, följa med i sulfatmassan och alltså göra papper av det i stället för att låta det gå till spillo.

Den svenska skogsindustrin möter alltså 1970-talet med möjligheter till nya erövringar och kraftig expansion. Det gäller därför nu att väl tillvarata de resurser som finns i våra skogstillgångar och i vår tekniskt högtstående förädlingsindustri och dess skickliga arbetskraft i alla produktionsled. Med hänsyn till skogsnäringens stora betydelse för hela folkhushållet måste emellertid samhällets inflytande över utvecklingen enligt vår mening avsevärt förstärkas.

Ägandeförhållanden

Av skogsmarken i landet äger staten 18 procent, kommuner och andra offentliga organ 5,5 procent, bolagen 25 procent medan återstoden, nära 50 procent, ägs av enskilda, stiftelser, allmänningar m. fl.

I hela Norrland och Dalarna äger staten och andra offentliga organ 4,7 milj. hektar av sammanlagt 15,09 milj. hektar skogsmark. Den bolagsägda skogsmarken i hela landet innehas till den helt övervägande delen av ett 20-tal företag.

Noteras bör också att i den statligt ägda skogsarealen ingår betydande områden betraktade som »icke produktiv skogsmark».

Omfattningen av statens skogsindustriella verksamhet framgår av följande siffror som gäller år 1967:

Domänverkets andel av det samlade virkesuttaget i landet var 12,5 procent.

ASSI redovisade följande andel av produktionen: sågverksprodukter 7 procent, cellulosa 2 procent, papper (kraftsäck-, kraftliner) 18 procent och wallboard 25 procent.

Till jämförelse bör nämnas att det statliga LKAB har en marknadsandel på 75,6 procent.

Industriföretagen inom svensk skogsnäring befinner sig huvudsakligen i enskild ägo. Staten äger endast två företag: ASSI och Tumba pappersbruk. Skogsägarorganisationerna äger sammanlagt fem företag, placerade såväl i mellersta som södra delarna av landet. Den konsumentkooperativa rörelsen driver tre skogsindustriföretag.

Av dessa fakta om ägarfördelningen framgår att staten i dag har ett alltför litet inflytande över en av landets allra viktigaste råvarutillgångar. Detta framstår som så mycket mer anmärkningsvärt mot bakgrund av vad industriminister Krister Wickman yttrade vid en näringspolitisk konferens i Kramfors våren 1968: »Ägande av skog är egentligen endast förvaltande av allmän egendom.»

Av vad som ovan anförts framgår också, att de enskilda ägarna utifrån sin målsättning att uppnå högsta möjliga vinst inte tillgodosett samhällets berättigade krav på sysselsättningstrygghet för i näringen anställda. Det finns här anledning erinra om ett av motiven för statens inlösen av aktierna i LKAB. I prop. 192/1955 anfördes bl. a.:

Vad sysselsättningspolitiken beträffar är det också naturligt att den enskilde ägaren är böjd att se frågan om arbetstillgången på kortare sikt och med mindre hänsyn till hela arbetsmarknadens läge än som för staten synes ofrånkomligt. En politik som syftar till utjämning av sysselsättningen möter utan tvivel mindre svårigheter, om äganderätten helt ligger i det allmännas hand.

Dåvarande departementschefen Per Edvin Sköld anförde vidare i fråga om de sociala motiven för inlösen bl. a. följande:

Skulle en längre period av dåliga konjunkturer inträda för gruvdriften uppkommer i dessa från landet i övrigt avskilda befolkningsområden speciella problem från sysselsättningssynpunkt och från sociala synpunkter. Utredningsmännen anser att staten även med hänsyn härtill bör ha en sådan bestämmanderätt över bolaget, att den har möjlighet att vidtaga de ekonomiska dispositioner och de åtgärder i fråga om brytning m. m., som från dessa synpunkter ter sig önskvärda.

Möjligheten till statlig inlösen av LKAB-aktierna fanns visserligen avtalsmässigt fastlagd sedan 50 år tillbaka, men bortsett därifrån finns betydande paralleller mellan departementschefsanförandet i 1955 års proposition och dagens läge på skogsarbetsmarknaden. Arbetsmarknadssituationen i de delar av skogslänen där skogsindustrin är den helt dominerande näringsgrenen är i själva verket densamma som utgjorde ett av motiven till att staten ökade sitt inflytande över exploateringen av landets malmtillgångar. Ur både ekonomisk och social synvinkel är det ytterst betydelsefullt att landets realvärden inte behärskas av ett fåtal enskilda kapitalstarka ägare.

Sammanfattning

Med hänvisning till det anförda hävdar vi att den nuvarande ägarfördelningen inom svenskt skogsbruk och svensk skogsindustri bör bli föremål

för en översyn. Vi är inte beredda att ge några konkreta förslag om hur statens inflytande skall ökas men vill peka på möjligheterna såväl att bygga ut ASSI som att inleda samarbete med det enskilda näringslivet och de kooperativa företagen inom näringen.

Enligt uppgifter som vi inhämtat har nu pågående utredningar inom det skogspolitiska området inte till uppgift att överse ägandeförhållandena utifrån de synpunkter som här har anförts. Varken skogsbruksutredningen, skogspolitiska utredningen eller den samarbetsgrupp på skogsområdet — statens och skogsnäringarnas samarbetsgrupp — som nu arbetar synes behandla dessa frågor.

Enligt vår mening bör därför regeringen snarast låta denna fråga bli föremål för utredning. Denna bör sikta till att samhället skall öka sina skogstillgångar och dessutom skaffa sig ett ökat inflytande över den skogsindustriella sektorn. Möjligen kan skogspolitiska utredningen ges tilläggsdirektiv i enlighet med här anförda synpunkter.

Med stöd av vad vi här anförut hemställes,

att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning snarast beträffande ägandeförhållandena inom den svenska skogsnäringen i syfte att öka samhällets innehav av skog och samhällets inflytande över den skogsindustriella sektorn.

Stockholm den 28 januari 1969

Ivar Högström (s)

Otto Stadling (s)

Erik Svedberg (s)

Gunnar Rönnerberg (s)

Yngve Nyquist (s)

Erik Olsson (s)

Yngve Persson (s)

Thure Dahlberg (s)